

Т. В. Березянко,
к. е. н., доцент, головний консультант відділу комплексних проблем державотворення,
Інститут законодавства Верховної Ради України

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ВИЗНАЧЕНOSTІ ШЛЯХУ РИНКОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню теоретичної бази змін засобів ринкової конструкції суспільства. Увага приділяється виявленню можливостей забезпечення розвитку за рахунок зміни ринкових пріоритетів та критеріїв, формування розподілу в суспільстві та світі, а також ролі держави в забезпеченні мінімізації суспільного конфлікту та збереженні можливостей подальшого розвитку національного простору.

The article consist the questions of the metods of forming the changding of the sosial market constraction. The points of article include the posibilities the sotial development by the criterial changding in sosiety and the metods of minimisation of sosiety conflicts during the choise of national development.

Ключові слова: розвиток суспільства, теоретична модель, ліберальний капіталізм, криза, державне управління, трансформаційна економіка, глобалізація.

Key words: development of sosiety, theoretical model, crisis, government menedgement, economic of transformation, globalisation.

ВСТУП

Аналіз теоретико-методологічного забезпечення сучасного етапу розвитку людства свідчить про наявність великої кількості неузгоджених питань. Теорії розвитку "буксують" навколо моделей Дж.Кейнса, П.Самуельсона, П. Рікардо, перекладаючи як елементи мозаїки обмеженість ресурсів, тиск народонаселення, ступінь впливу держави, реалізацію надбань технічної та технологічної революції, роль та місце корпорацій та ринкового шляху розвитку в забезпеченні якісного щабелю еволюціонування людства.

Проте, оптимального співвідношення між цими чинниками не винайдено. В ринковій системі залишається основним постулат пірамідальної системи користування суспільними благами. Змінюються критерії, до системи користування та розподілу долучаються нові клани та соціальні групи, їх кількісний склад розширюється в часи ліберального розвитку і звужується в часи криз, коли відбувається переформатування складу в середній та нижчій ланці суспільної піраміди. Деякий час система функціонує досить стабільно, створюючи ілюзію можливості подальшого безконфліктного існування та поступового включення все більших прошарків суспільства до системи доступу до матеріальних благ. Проходить черговий етап "відпрацювання" обраного критерію і знову настає спад. Сила спаду та стагнації тим сильніша та довша, чим більше число критеріїв вже було використане. Ми живемо в час, коли ревізія теоре-

тико-методичних основ стосунків у суспільстві та світовому просторі стала першочерговим завданням збереження можливостей розвитку людства.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Слід зазначити, що протягом екстенсивного розвитку світового суспільства концепція ринкового лібералізму слугувала суттєвим мотиватором для залучення нових ресурсних донорів із країн третього світу, стала переважним мотиватором переводу системи адміністративного соціалізму на ринкові позиції. Тепер, після настання найбільш руйнівної за ступенем впливу фінансової кризи 2008 року, система вільного ринку з досконалою конкуренцією, що була обрана за орієнтир суспільної конструкції ліберального капіталізму, визнається як досить абстрактна модель. Теоретичні засади та їх практична реалізація дуже відрізнялись одна від одної.

Практичне втілення ліберальної ідеї капіталістичного суспільства та відповідна конструкція держави тим більше наближались до її ідеалізованої теоретичної уяви, чим більше держава використовувала конкретні засоби досягнення економічної мети на всіх етапах забезпечення переваг своїм господарчим суб'єктам. Система переваг була сконцентрована навколо двох контрольованих важелів: системи формування переваг за собівартістю та процедур доступу до переваг. Державний апарат використовував всі, в тому числі й сили,

методи досягнення нульової ресурсної інфляції, а для уникнення конкурентного тиску — зміну критеріїв їх набуття. У свою чергу, ідея мінімізації втручання держави в розвиток ринкової економіки перестала бути реальною у практиці.

Обмеженість ринкового простору, залучення до ринкових кіл все нових гравців, що значною мірою опанували правила гри, зробила недостатньо ефективним екстенсивний спосіб залучення ресурсних донорів. Навіть клубність преференцій у вигляді, наприклад, СОТ втратила свою ефективність. В економічному сенсі досить продуктивним виявився новий засіб — створення віртуальної вартості (гудвіл, роялті, фондові та кроскурсові операції, Інтернет-торгівля, процедури допуску на ринки, монополія на вакцини), що забезпечувала та обґрунтовувала неоконтрольованість нормативів прибутковості. Внаслідок цього набула поширення теорія монетаризму М. Фрідмена, яка впроваджувалась як регулятор діяльності підприємницьких структур та домогосподарств, стимулювала прогнозовані в інтересах оператора грошового ресурсу трансформації портфельного балансу. Прихильники теорії монетаризму зводили державне управління до контролю за грошовою масою, її чутливого індикатора — інфляції та регулятора — відсоткової ставки рефінансування. Фінансова криза сучасного періоду, що охопила весь світ, у болісний спосіб продемонструвала ідеалістичність такого підходу без можливості забезпечити потік свіжих ресурсних донорів до ринкового обертання. Це змусило світову спільноту знову звернутися до переосмислення ролі державного управління, можливо, знаходження нових регуляторів світового ринкового господарства.

Досить широкого розповсюдження, в основному в Європі, набула економічна теорія "раціональних очікувань", що стала ефективним розвитком післявоєнної фрайбурзької теорії економічного оновлення. Ґрунтом теорії "рамкових умов" стали А.Мюллер-Армак, В.Репке, Л.Ерхард, які започаткували впровадження в критерії ринкової діяльності соціальну складову та соціальні критерії ефективного розвитку. Сьогодні ця економічна школа визнається як найбільш збалансована між прихильниками теорій мінімального та максимального впливу держави на економічне середовище.

Економічний напрям "раціональних очікувань" (Дж.Мут) став еволюційним продовженням лівої теорії мінімалістів, теоретиків школи "суспільного вибору". Прихильники цих видів економічної теорії започаткували лояльне ставлення до періодичних у ринковому суспільстві кризових явищ — як об'єктивно необхідних засобів "самоочищення". В їх розумінні державне втручання лише здатне підсилити диспропорції історичного розвитку та стати додатковим чинником нестабільності.

Лібералізація капіталізму, свідоме обмеження регуляторних функцій держави на майже всіх секторах економіки (крім преференційних) в комплексі з визначенням центру формування грошового потоку та контролю інфляції на зовнішніх теренах спровокувало сплеск виробництва та споживання в секторі "золотого мільярда". Побічним наслідком гіперзростання та концентрації осередків суспільного добробуту стало настання кризи перевиробництва у розвиненому ринковому секторі та такої ж за силою кризи дефіциту ресурсу

для суспільного розвитку в інших частинах світу. У свою чергу, науково опрацьованою відповіддю та засобом подолання світового розшарування стала теорія інституціоналізму, покликана подолати "дефекти" ринкового механізму та регіональної соціальної нерівності. Розходження суспільних та корпоративних інтересів.

У цьому контексті наука розглядає державне управління як засіб суспільного контролю, забезпечення важеного прогресу на базі демократичного засобу організації системи впливу. В науковій літературі — цей напрям визнається як розвиток "теорії порядку" [1, с. 438; 2, с. 30], покликаний на деякий час реанімувати систему ліберального ринкового суспільства.

У часи розгортання світової фінансово-економічної кризи, що спричинила навіть у розвинених ринкових країнах сплеск рецесії у корпоративному та фінансовому секторах, увага міжнародної спільноти знову зосереджена на реанімації ролі державного управління в якості пожежної команди, яка для спасіння найбільших бюджетних донорів має використати накопичений на попередні часи ресурсний фонд. Проте активне використання "державної подушки" має на меті, перш за все, збереження системи ринкових відносин як способу суспільної організації, створення прибуткової вартості та забезпечення доступу до системи розподілу.

Поточна світова криза виявила неспроможність ліберального капіталізму існувати без економічної експансії на основі корпоративного поглинення ресурсного донора та створити рівні умови для розбудови молодих ринкових економік. Напряму підвищення ефективності державного управління були присвячені наукові дослідження останніх років минулого століття, які проводились як окремими науковцями: Е. Тофлер, М. Кастельс, так і неурядовими організаціями світового масштабу: Всесвітнім банком [3, с. 33; 4], ТАСІС, в рамках аналітичних служб Європейської комісії та ін. У рамках досліджень наголошується на новій ролі державного управління — поступовому розширенню кола впливу на першому етапі, а після досягнення обраних нею якісних показників — за рахунок посилення державних інститутів включення до сфери активної діяльності та участі додаткових напрямів соціально-економічних потреб суспільства.

Для країн із трансформаційною економікою кризовий удар за умови свідомо ослабленої державної функції регуляції найвідчутливіший. У часи побудови національної ринкової моделі в чистому вигляді були використані інституціональні концепції розвинених ринкових держав. Упровадження їх без збереження регуляторних та адміністративних функцій державного управління призвело в національному ринковому середовищі до створення само винищувальної системи організації держави та економіки. Українська система державного управління порівнюється із броунівським рухом, знаходиться у безпосередній залежності від зовнішніх чинників, політичного вектора і жодним чином не враховує інтереси соціального розвитку (лише у контексті мінімальних дій для забезпечення соціальної часто тимчасової стабілізації), не забезпечує стратегічних перспектив економічного розвитку, посилення конкурентних можливостей на світовому ринку.

Проблема української еліти, що здійснює керівниц-

тво у реальному секторі та представляє інтереси населення та ринкових структур на рівні держави, полягає у невмінні швидко реагувати на зміни — рустикальність (сільськість) — звідси обмежене бачення світу. Про це свідчить і рівень міжнародного досвіду менеджерів компаній [4], який становить для України 4,73; порівняно із аналогічним показником у Естонії — 5,28; Німеччині — 6,37. За оцінками експертів, бізнес-середовище для іноземних менеджерів в Україні є менш сприятливим (4,31), ніж у Китаї — 5,26; Росії — 5,3 або Іспанії — 5,35.

Проте, однією із найповажливіших проблем національного державного управління залишається стратегічна невизначеність у напрямках соціально-економічного розвитку та узгоджених засобах їх досягнення. Звідси і постійні ротації урядів країни, і "перестройка на марше" в інструментах впливу, і відсутність систематичності просування у нормотворчій сфері, і високий рівень тінізації та корупції, і головне — відсутність єдиного бачення у співпраці суспільства, корпоративного сектора та держави.

У західній літературі роль держави розглядається з точки зору забезпечення організації в управлінні суспільством із декларованою орієнтацією на забезпечення можливостей досягнення блага для кожного індивіда. Проте навіть поверхневий розгляд наявної ситуації у державному управлінні розвинених ринкових держав дозволяє виявити наявність двох відмінних підходів у створенні умов для досягнення благ.

Перший — створення комфортного внутрішнього ділового середовища для реалізації можливостей особистості через систему вільної підприємницької ініціативи. Мета регулюючої функції держави — забезпечення умов самозайнятості населення, створення орієнтирів індивідуального розвитку через систему самовдосконалення (освіта, престижна робота, суспільний статус, які складаються у систему забезпечення добробуту для всіх прошарків середнього класу). Для виконавців та низькокваліфікованої частини суспільства держава виконує дещо відмінні організаційні функції: забезпечення достатньої для задоволення первинних потреб людини оплати. Державна регуляція у цьому випадку направлена на забезпечення суспільного покою, що базується на доступності можливостей відтворення працездатності, створенні системи відволікаючих увагу символів та засобів задоволення первинних потреб.

І, нарешті, система збереження статусу еліти в суспільстві, яка чітко обмежує доступ до своїх лав та системи впливу на національні та світові процеси. В цьому випадку держава виконує функцію виконавця. Прикладом цього слугує впроваджена у США організація державної обслуговування замовлень провідних корпорацій та керівних кланів. З 1995 року. Президент звітує перед Конгресом стосовно виконання поставлених підприємницьким сектором завдань у створенні преференцій для американського бізнесу за кордоном та в межах країни. До лістингу фірм, що підтримуються державою та всіма її силовими та спеціальними засобами впливу, включені фірми до 32 підприємства ПанАм [5].

У кінці 90-х років, в зв'язку із виникненням широкого кола країн із трансформаційними економіками, світова наука постала перед проблемою створення зіставлюваних інструментів порівнянь ефективності росту без

залежності від структури економіки та галузевих відмінностей. До вжитку та оцінки були запропоновані різноманітні індекси, що вимірювали рівень захисту прав власності, якість захисту правопорядку в суспільстві. Низка авторів на потужній доказовій базі продемонстрували зв'язок між: захистом власності та правопорядком (Барро); негативний вплив недостатнього захисту прав власності на економічне зростання (Кіффер, Кнак); темпами економічного росту та типом правової системи (через ступінь розвитку фінансових ринків) (Бек, Демігуч-Кант, Максимович) що практично стало оновленим розвитком теорії Й.Шумпетера. Фінансові аспекти інституціональної теорії отримали розвиток у роботах 2006—2007 року Р.Раджана, Е.Прасада, Зінгалеса та Мау, М.Олсона.

Досить значний час у науковій літературі проходила дискусія відносно визначення первинності інституцій або економічного росту. На наш погляд, заслуговує на увагу теорія Д.Родеріка, яка розрізняє в теоріях росту фактори детерміновані (праця, капітал, земля, розподіл ресурсів у економіці) та фундаментальні (якість національних інститутів, якість міжнародної економічної інтеграції, ресурсозабезпеченість та географічне положення відносно світових економічних потоків). Останній фактор можна умовно назвати фактором глобалізаційного включення.

Обґрунтування об'єктивності процесів глобалізації на основі дослідження процесів колонізації досліджено в роботах Д. Ейсмоглу, С. Джонсона, Д. Робінсона, які висувають транзит правових інститутів у процесі колонізації як головний чинник росту. На їх думку, здійснення управління розвитком із метрополій створило підґрунтя для подальшого збереження національної інституціональної нерозвиненості у майбутньому. Далі пропонується досить цікавий висновок: географічна колонізація — засіб стримування розвитку, а економічна — метод його стимуляції, оскільки створює умови для розвитку національних інституцій. Таким чином, ресурсне включення молодих трансформаційних країн у систему міжнародного розподілу перебігу торгівлі та капіталу — це об'єктивний еволюційний крок, який потрібно пройти, так би мовити, "школа ринковості", а місце ресурсного донора — це "плата за квиток" до ринку. Саме на цьому була у свій час побудована система відношення за планом Кісенджера до ресурсобогатої Росії. Саме цей підхід сформував аграрне призначення України у світовому розподілі ринків та місце її як периферійної держави.

Справедливість цього висновку підтверджується результатами проекту глобального міжнародного зіставлення ВВП 146 країн світу за даними 2005 року. Проект координувався Світовим банком при підтримці Секретаріату ООН, МВФ, ОЕСР та Євростату. Зіставлення проводилось в рамках Програми міжнародних зіставлень ПМС, ініційованої ООН ще наприкінці 1960-х років. Отримані результати будуть використані для наступного визначення ООН індексу розвитку людства, одним із складових якого має стати розмір ВВП на душу населення з урахуванням індексу ППС — паритету купівельної спроможності валют. Даний підхід був розроблений за часи доларової домінанти та закріплював існуючі валютні співвідношення країн "золотого мільярду". В

узагальненому вигляді оцінка всіх країн ґрунтувалась на визначенні маси грошей, яке витрачається в конкретній країні на придбання тієї чи іншої кількості товарів та послуг на одиницю національної валюти. В розробленій методиці паритети купівельної спроможності використовувались у якості дефляторів переводу національних валют в узагальнену (або долар). Було передбачено отримання системи зіставимих на міжнародному рівні низки із 8 показників: ВВП в дол. США за ППС; фактичне споживання домогосподарств в дол. за ППС; спільне споживання в секторі держуправління в дол. за ППС; валютне накопичення в дол. за ППС; індекси фізичного обсягу ВВП та його основних складових у порівнянні із світовим рівнем та у розрахунку на душу населення у порівнянні із США; паритети купівельної спроможності валют для ВВП та його складових; співставимі рівні цін для ВВП та його складових.

Зіставлення економік та рівня їх розвитку за загальносвітовими критеріями та обраним еквівалентом дозволяє аналізувати не тільки розміри економік, визначати місткість національних ринків, а і коригувати методи конкуренції, визначати ефективність впливу того чи іншого економічного або процедурного чинника як всередині країни, так і зовні.

За класифікацією Світового банку країни з низьким ринковим розвитком отримують дохід на душу населення 905 дол., середнім — до 11115 дол., високим — більше 11115 дол. Таким чином, в зоні країн із низьким та середнім рівнем ринкового розвитку, до якої належить весь пострадянський простір, знаходиться 84% населення світу. В той же час на частку США припадає 22,5% світової економіки (28% при використанні зіставних валютних курсів), що створює додаткове критичне навантаження та посилює відповідальність за стан економіки на стабільність ринкової діяльності у світі.

Для отримання зіставних результатів відносно індексу цін використовувалась як загальні частини теорії індексів (середньозважена за формулами Ласпейреса та Пааше), сучасні виправлення за формулою Фішера, яка видаляла викривлення попередніх обчислень, так і для забезпечення співпадіння результатів формула ЕКШ (Елтете, Кевіша, Шульца), що за розрахунком авторів дозволило видалити можливі викривлення за рахунок обрання базисної для розрахунків країни [6]. Отримана інформація призначена для використання органами держуправління з метою прийняття рішень не тільки по колу питань стосовно міжнародного співробітництва, а також для визначення напрямів розвитку країни, оптимізації управління для отримання міжнародного кредитування, визначення рівня майбутніх внесків у міжнародні фонди, — тобто це можна вважати підготовчою роботою для забезпечення управління світовим розвитком з позицій єдиного центру. Деякі країни вже сьогодні мають намір запропонувати провести наступну оцінку та зіставлення за ВВП за результатами 2011 року.

Таким чином, стає життєво необхідною розробка стратегії управлінської цілі розвитку країни у зіставленні із її можливостями. Визначеними в якості базису розвитку та конкурентних переваг для країн, що займають середні та нижчі показники в оцінці, є використання ресурсної складової. В даному випадку до уваги приймається не тільки природне джерело ресурсозабезпечення,

але і її ринкова суспільна складова: майнові та інфраструктурні ресурси; фінансові ресурси, людський капітал, розвиток інституціональної системи; ефективність державного управління, корпоративна структура. Ресурсозаможні країни можуть займати три основні стратегічні напрями: "інерція" — домінування сировинного сектора ("ресурсний прокльон"); "рантьє" — домінування експорту природних ресурсів (або ресурсів первинної переробки) у національному господарстві; "мобілізація" — створення пірамідальної економіки з орієнтацією на одну галузь за рахунок стримування розвитку інших [7]. Наведена градація оцінює ресурсозабезпеченість із точки зору наявності природних натуральних ресурсів. Проте, це здебільшого стосується периферійних країн та країн трансформаційної економіки. Для спільноти розвиненого ринку до описаної структури треба додати ще один стратегічний напрям — "зняття вершків". Коли країна концентрує у сфері свого впливу напрями останнього етапу переробки, коли створюється найбільший обсяг прибутку та захищеного патентним процедурним правом маржинального доходу.

Пірамідальна ресурсна економіка (модернізація) орієнтується на директивне обрання "проривних" напрямів. Зазвичай інституціональне середовище не в змозі забезпечити адекватне підвищення ефективності усієї економіки. Інституціональна недосконалість зважає і втримувати активність великого та середнього бізнесу долучитись до сфери обертання групи "зняття вершків", їх агресивна ринкова поведінка закріплює ресурсне прокляття власної держави, підтримуючи своїм отриманим фінансовим ресурсом імпорту із вищої економічної групи. Таким чином, це висуває у число першочергових завдань державного управління створення внутрішніх умов для створення потужної ланки підтримки на національному бізнес рівні, так би мовити, внутрішнього каналу передачі фінансових ресурсів національній економіці. Інструментом державного впливу в створенні такого симбіозу стає інституціональна складова забезпечення національного ділового середовища і його головної дієвої частини — національного корпоративного сектора.

Механізми державного управління розвитку ресурсних країн та сам термін "ресурсний прокльон" (ресурсное проклятие) були використані в 70-х роках минулого століття для визначення специфіки розвитку майбутніх країн ОПЕК. Парадокс дослідження Р. Ауті полягав у виявленні збереження низького рівня розвитку ресурсозаможних країн і стрімких темпів розвитку в ресурсобідних [8]. Висновком досліджень, що проводились протягом майже 30-х років стало встановлення факту, що ресурсний та торгуючий¹ сектори пригнічують розвиток сектора торговельних товарів. Цей ефект отримав визначення "голанська хвороба" — за місцем її діагностування (майже нульовий розвиток Нідерландів був спровокований у 1950 році відкриттям великих покладів газу).

Найбільш цікавим, на наш погляд, був отриманий висновок щодо враження "голанською хворобою" лише тих країн, де державне управління не використовувало економічні чинники інституціональної складової [9]. В ряді наукових досліджень висувається думка щодо на-

вмисного ослаблення інституціонального розвитку країни у боротьбі за рентні бонуси сировинного походження.

Сучасне підтвердження реальності останнього підтверджується в останніх роботах А. Гайдара, Х. Мелума, К. Мене та ін., які виявили цю другорядну для їх теми закономірність в процесі дослідження світових тенденцій розвитку в рамках Програми ООН 2005 р. [10]. Міждержавні дослідження показали, що ресурсна орієнтація затримує економічний розвиток країни. Оскільки високі надходження від експлуатації товару низької переробки дозволяють приховати недоліки та неефективність державного управління, корпорації, які отримують ренту низької переробки, спираються на кон'юнктуру ринку, а не на досконалість менеджменту і відповідно не вимагають від національного інституціонального середовища (і державного управління) належного рівня досконалості або відповідності. В роботах було Зінгалеса та Раджана достатньо аргументовано, а в дослідженнях С. Гурієва, А.Дурнева [11] адаптовано для специфіки трансформаційної економіки висновки та взаємозалежність між рівнем прозорості в корпораціях, що використовують ресурсну рентну складову як базу власного маржинального доходу та консервацію нерозвиненості державних інститутів у періоди високої ринкової кон'юнктури. І навпаки, в умовах негативних змін кон'юнктури зростають вимоги до трансформацій у системі державного управління та потреби у посиленні її ефективності з метою забезпечення та збереження рентної складової або отримання адекватного заміника її.

У тому числі й радянський досвід довів тезу щодо необхідності забезпечення галузевої різноманітності, реальної економічної шкоди закріплення моноваріантності в економіці та міжнародному розподілі праці. До схожого висновку дійшов і нобелівський лауреат Г.Беккер, який, узагальнюючи досвід Силіконової долини, робить висновок, що субсидії призвели до створення "безпечних" нових компаній, що відповідали вимогам адміністрування та безпроблемного менеджерського управління, а не ринку [12]. Ця теза продовжена в роботах В. Мау — хибно визначені пріоритети розвитку в умовах високої динамічності виробничих сил та зміни дислокації їх розміщення та вузлів створення прибутку мають свій початок в нетрях державного регулювання ринків, державного менеджменту та можливостей коригування міжнародних співвідношень у світових торговельних та донорських організаціях.

ВИСНОВКИ

Глобалізація створює потужні можливості для розвитку та ставить нові виклики для забезпечення ефективного державного управління. Перш за все — це визначення засобів реалізації переходу від наздоганяльного розвитку до адаптивного, а згодом і рівнозначного темпам та тенденціям технологічно та ринково розвинених країн світу. Більшість авторів, що досліджують навіть споріднені тематики, відзначають не тільки вимоги до структурної перебудови економіки, а і необхідність посилення уваги до розвитку інституціональних форм.

Ініційовані глобалізацією завдання вимагають від державного управління створення комфортного ділового середовища — як основи забезпечення адекватності для наявних та зрозумілих розвинутому ринку економічних та організаційних інструментів.

Вплив ресурсної складової в умовах глобалізації проявляється таким чином, що світові фінансові донори за рахунок масштабності та посиленого попиту на ресурс в умовах прискореного росту разом із природною складовою експортують й інфляційні процеси більш розвиненому ринковому світу. Механізм дії цього факту отримав назву "голанська хвороба другого порядку" [13]. При цьому поглиблений дефіцит на первинні природні ресурси та сировину першої стадії переробки створює їх дефіцит та стимулює створення заміників синтетичного походження (виробництво біопалива на заміну продуктам переробки нафти, використання надміцного пластика у виробництві автомобілів на заміну металу та сплавам), що у свою чергу провокує сировинну інфляцію у іншому напрямі — дефіцит сільськогосподарської сировини для виробництва технічних продуктів та заміників (кукурудзи, рапсу, цукрової тростини, пальмової олії, молока).

Регуляторні можливості держави у таких умовах при використанні стандартних процедур макроекономічного регулювання маржиналістської екстенсивної економіки за умови активних дій у напрямі підтримки стабільного загального рівня цін означають падіння оцінки сировини, торгуємого продукту та іноземної валюти. При цьому підвищуються чинники соціальної компенсації — оплата праці, транзитивних та соціальних послуг. Результат регулювання проявляється у ревальвації національної валюти.

Інший доступний державний варіант нормування — "заморожування заробітної плати", що означає стабілізацію ціни неторговельного продукту.

Але найбільш доступним залишається варіант, при якому моделюється політика фіксованого валютного курсу.

Економіко-математичні дослідження наслідків регулятивної політики в умовах ресурсної орієнтації та ресурсної залежності свідчать [13], що при підвищенні ціни сировинного ресурсу скорочується обсяг торговельного продукту. В умовах, коли країна не в змозі контролювати вхідний ресурс за рахунок виваженої міжнародної політики, отримання вигод від використання ресурсно-кон'юнктурної складової стає економічно небезпечною. В українській ситуації це означає, при неможливості контролю за вхідним ресурсом — ціною на енергоносії — обмежувальним чинником отримання маржинального прибутку на ринку металу стали чинники верхньої планки кон'юнктури. При зміні параметрів на зовнішніх сферах виробництво перестало бути економічно виправданим, що значною мірою скоротило його обсяги, звільнену нішу швидко заповнила продукція азійського виробництва, яка виявилась не тільки більш конкурентоспроможною за рахунок використання чинника двосторонніх домовленостей з Росією на постачання енергоносіїв, але з часом перетворилась в основного замовника металургійної продукції. Після виконання програми китайське

¹ Економіка країни складається з трьох частин: ресурсного; усіх торговельних на світових ринках товарів; неторговельних товарів та послуг.

споживання металургійної продукції переключилось само на себе, і тепер самостійно і в довгу перспективу буде забезпечувати потреби розвитку за рахунок власного ресурсу (за 22 млрд дол. придбана концесія на розробку нафтогазових покладів у Росії, за 25 млрд дол. придбаний гірничорудний видобувний комплекс в Австралії, за 2,5 млрд дол. придбані копалини кольорового металу в Латинській Америці). Тобто китайський підхід отримання максимуму з ресурсного призначення трансформаційної держави свідчить про можливість використання невідгданого становища для отримання максимально можливого економічного результату за рахунок ефективної державної управлінської стратегії. Наслідком цього є перехід у державному управлінні від держави-донора до держави-інвестора, а згодом — до держави-мецената. За 10 трансформаційних років у країні забезпечене 100-кратне зростання заробітної плати в доларовому еквіваленті, вийшов на 1 місце за обсягом надходжень від експорту, став одним із найпотужніших донорів світових фінансових організацій та фондів, зайняв лідируюче положення на значній кількості світових товарних ринків.

ПРОПОЗИЦІЇ

Це спонукало науковий світ до більш уважного дослідження феномена трансформаційних економік. Дослідженнями в рамках співпраці із Світовим банком в основу аналізу наслідків розвитку 25 країн світу були покладені: якість макроекономічної стабілізації, глибина структурних перетворень та лібералізації, стартові умови. Нами теж проводились дослідження на базі використання рівнянь регресій та від 7 до 9 індексів інституціонального розвитку. За результатами їх узагальнення крім підтвердження вирішального впливу інституціональної складової на розвиток трансформаційних економік, були отримані чотири основні блоки факторів, які і будуть покладені в основу нашого подальшого дослідження в умовах української специфіки ринкової трансформації:

- власність та контроль за її трансформацією;
- створення комфортного ділового середовища як результат регулюючої та координуючої функції державного управління;
- регулювання та контроль, що виражені у регуляторній політиці та розвитку системи контролю (аудит, регуляторна політика, державний господарський нагляд);
- законодавче забезпечення та практика судочинства;
- розвиток та актуалізація менеджменту всіх ланок (від підприємства, державних органів до зовнішніх позицій на базі використання політики "менеджменту змін").

Література:

1. Історія економічних вчень: підручник / [За ред. В.Д. Базиловича]. — К.: Знання, 2004. — 1300 с.
2. Кривцов О.С. Роль держави у ринковій економіці: оглядовий конспект лекцій з курсу "Державне регулювання економіки" / О.С. Кривцов, В.М. Бережний. — Х.: Факт, 2001. — 80 с.
3. Государство в меняющемся мире. "Отчет о мировом развитии" — 1997, подготовленный Всемирным

банком. — "Прайм-ТАСС". — 1997. — 132 с.

4. IMD World Competitiveness Yearbook 2008.
5. Доронин В.И. Экономическая разведка. — СПб.: Амфора, 2008 — 382 с.
6. Иванов Ю. О глобальном международном сопоставлении ВВП по 146 странам мира // Вопросы экономики, 2008, №5 — С. 22—35.
7. Григорьев Л., Плаксин С., Салихов М. Посткризисная структура экономики и формирование коалиций для инноваций // Вопросы экономики, 2008, №5 — С. 25—43.
8. Auty R. Resource Abundance and Economic Development. — Oxford: OUP, 2001.
9. Sonin K. Why the Rich May Favor Poor Protection of Property Rights // Journal of Comparative Economics. Symposium Issue on Appropriate Institutions for Grouse. — 2003. — Vol.31, № 4. — P.715—731.
10. Mehlum H., Moene K.O., Tourvik R. Institutions and the Resource Curse // The Economic Journal. — 2006. — Vol.116, January. — P. 1—20.
11. Durnev A., Guiev S. The Resource Curse: A Corporate Transparency Channel // SSRN [Електронний ресурс]. 2007 (<http://ssrn.com/abstract=1020476>)
12. Беккер Г. Венчурный рай // Независимая газета. — 2000. — 23.06. — С. 4.
13. Фетисов Г. "Голландская болезнь" в России: макроэкономические и структурные аспекты // Вопросы экономики. — 2006, № 12. — С. 24—33; Г.Фетисов Динамика цен и антиинфляционная политика в условиях "голландской болезни" // Вопросы экономики. — 2008. — №5. — С. 20—36.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2010 р.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ
24 РАЗИ НА РІК

Через редакцію
передплата проводиться
з будь-якого місяця!

Передплатний
індекс: 21847

Свідоцтво
КВ № 12177-1061 ПР
від 11.01.2007 року

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з

ЕКОНОМІКИ

ЗАСНОВНИКИ:

- Рада по вивченню продуктивних сил України
- Національної академії наук України,
- ТОВ "ДКС Центр"

вул. Дорогожицька, 18, к. 29
(044) 458 10 73, 537 14 33, 223 26 28
e-mail: dks@kiev.rel.com
economy_2008@ukr.net